

PERSONALITĂȚI BUCOVINENE DE ALTĂDATĂ: IONEL CALINCIUC

NICOLETA BORCEA

În anul 1935 se stinge pe meleaguri străine, la numai două luni după cea care-i fusese alături o viață, poetul bucovinean Ionel Calinciuc. Petrecuse 48 de ani la Marienbad, timp în care ocupase funcțiile de consilier medical și consul general al României.

Descendent al unci vechi și fruntașe familiei de preoți, fiu al protopopului Nistrului, Ionel Calinciuc se trage, după tată, din stirpea polonezilor Chominski, care a dat însemnați politicieni, militari și funcționari, și care a fost înnobilită pe timpul regelui Cazimir; unul dintre strămoșii săi, generalul Chominski, a fost comandantul corpului de armată de pe Leopoldsberg în timpul asedierii Vienei de către turci la 1683. În 1763 doi frați Chominski trec granițele țării, din cauza unui complot politic. Cel mai mic, Stanislav, rămâne în Galiția, cel mai mare, Ioan, ajunge în Valeva (Bucovina) la boierul Călin și se cunună cu fiica aceluia, Mărioara, în 1765. După un an însă, lasă în urmă pe văduva sa însărcinată cu Janek, ce se naște în 1766.

După răpirea Bucovinei în 1775, guvernul austriac, prin reprezentantul său, episcopul Vlahovici, slavizează numele moldovenеști și familia „Calin” devine „Calinciuc”. Vasile, născut în 1792, are trei fii: Ioan, preot paroh în Lucavița și Gavriil, protosviter. Iancu (Ionel), născut la 8 octombrie 1856 în Borăuți din părinții Gavriil și Emilia Țurcan, este îndemnat să continue tradiția familiei și se înscrie ca student la seminarul din Cernăuți, unde împarte, la un moment dat, camera cu Ciprian Porumbescu; apoi trece la studiul filosofiei, pentru a-și descoperi, în sfârșit, vocația pentru medicină, pe care o va urma la Viena și Graz. În capitala austriacă este membru al Societății studențești „Saxonia” și devine coautorul unui cântec celebru în epocă printre colegi. Doctoratul și-l susține cu profesorul de anatomie descriptivă Emil Zuckerkandl, care îl determină să se specializeze în balneologie. „Zum Kleriker, da bin ich nicht geboren!” („Nu eram născut să fiu cleric!”) mărturisește, mai târziu bucovineanul în poezia *Im Seminar*, justificând astfel perioada sa de oscilație din tinerețe. Amintirile germane de „Burschenherrlichkeit” par să nu se stingă, ele transpar în poemul *Der Dunkle Rit (Călărețul noptatec)* de la sfârșitul volumului *Traumland (Țară de vis)*.

ALIL, t. XLIV–XLVI, 2004–2006, București, p. 189–193

Ionel Calinciuc este tributar substratului primordial al familiei și al Bucovinei românești, asemeni celebrului Adalbert von Chamisso, în poezia căruia se armoniza specificul original francez cu altoirea germană. Bucovineanul debutează cu poema epică *Die Glocken von Borutti (Clopoțele din Borăuți)*, apărută încă înainte de război, în două ediții. (Satul Borăuți se află la izvoarele unui afluent al Prutului, Servitza, unde sunt întinse terenuri mlăștinoase și au loc frecvente alunecări de teren. S-a unit în urma unei astfel de scufundări, cu un sat vecin, Kiselev, iar în prezent numără 527 locuitori, dar pe vremea lui Calinciuc era o localitate mai mare. Satul poate fi identificat pe o hartă anexată volumului lui Petru S. Aurelian, *Bucovina – descriere economică însoțită de o hartă*, Cernăuți, 1876, cât și pe harta contemporană.)

Fire romantică, poetul, care pe copertă își adaugă patronimul „Boruteanu”, folosește o legendă locală generată, desigur, de un accident geografic asemănător. Poemul e scris direct în limba germană, iar traducerea o face Iancu I. Tomoiogă în 1927 sub egida „Societății pentru cultură și literatură” din Bucovina. Subiectul se dezvoltă în jurul motivului foarte răspândit al orașului sau satului scufundat în pământ sau mare pentru vreo fărâdelege a locuitorilor, ca în poezia *Winetta* de Wilhelm Müller. Dacă poetul german aude din valuri sunet de clopot, bucovineanul, aplecându-se asupra iazului ce a țâșnit din pământ, se întreabă:

„N-a fost oare sunet gingaș
Ca și boarea care-ar trece
Lin și dulce printr-o harfă
Ce-ar suna din depărtare,
Rar vibrând a sale strune?
Și ascult – dar ce-i cu mine?”

Astea-s clopote, e dangăt,
Sigur clopot, nici că-i alta!
Cele mici tot câte unul,
Cele mari apoi deodată,
Iar la urmă ca ciocanul
Bubuie din cel mai mare” [...]

Vina sătenilor este aceea că au tras clopoțele în Vinerea Mare, după ce au jucat în această zi de mare post a creștinătății, vrăjiți de vioara, fabricată în Iad, a maestrului Negrel, care se răzbună pe iubita lui Sofronica, ce îl denunțase întregii comunități că e odrasla lui Satan. Adevărul fiind revelat, vioristul se vede amenințat de săteni și trebuie să fugă cu ajutorul puternicului său stăpân. Acțiunea se desfășoară pe parcursul a cinci cânturi, finalul amintind de Lenau:

„Unde-a fost un sat, acuma-i
Iaz tăcut și-ntunecat.
Fundul său e o mocirlă,
Apa sa clipește-n verde:
Stuf și nuferi înfloresc,
De pe fund s-acată iederi
Pe la rădăcini de trestii,
Foșnet lin s-aude-n stihuri,
În ferige, în păișuri.
Parcă s-ar trezi din visuri
Zănele acestui iaz.

Iar la mijloc, colo-n apă,
Nuferi albi înfloare-o sută
Își tot pleacă a lor floare,
A lor frunze și potire
Salutând pe călător
Și plecându-se ușor,
Îi șoptesc în nopți tăcute,
L-ale lunei blânde raze
O poveste minunată,
Dintr-un timp trecut de mult...”

Lirica aceasta prezintă o mare varietate de forme, dar nu are originalitate; ea se consacră tehnicii tradiționale și lexicului marilor romantici și clasici.

Elementul autohton se regăsește, de asemenea, în poeziile epice: balade, legende și în epopeea romantică *Fata Morgana*, care au fost adăugate ediției a doua a volumului, alături de un număr de șase doine, definite „cântece de dor”. Iată un exemplu:..

Und ich wart' und warte lange,	(„Așteptat-am eu înruna,
Langst ist doina forgezogen,	Dusă-i doina mea de mult,
Und die Brust wird mir so bange.	Pieptu-mi bate să se spargă,
Und es murmeln still die Quellen.	Susură încet izvorul,
Ach, die Doina kehrt nicht wieder!”	Doina-mi nu se mai întoarce!”)

În celelalte creații predomină tonul elegiac, dar ideile și imaginile nu sunt proprii etosului românesc.

În *Baba Dochia*, aceasta apare ca o vrăjitoare răutăcioasă, care nu suferă fericirea altora, îndeosebi a tinerilor. Ea sfărâmă hanul în care dănuiește frumoasa Marița cu iubitul ei și îi aruncă în valuri. Dochia seamănă mult cu Hulda sau Holle, personaj malefic al mitologiei germane, care cutreieră văzduhul, răspândind groaza.

La capitolul „legende”, poate fi întâlnită narațiunea *Die Heldinmutter* (*Muma eroină*), în care se conturează portretul mamei lui Ștefan cel Mare. Diferența dintre Bolintineanu și Calinciuc constă în umanizarea rigidei eroine, ea plânge când își gonește fiul, dar și când îl primește înapoi biruitor:

„Und heisse Tränen netzten ihre Wangen!”
 „Și lacrimi calde brăzdează-ai ei obraji!”

În fine, legenda *Der Ruf der Sehnsucht* (*Chemarea dorului*) are subiect oriental: bătrânul Abdul Selim, după o viață trăită numai întru îndeplinirea legii Profetului, are un vis prevestitor. Fericirea râvnită e întruchipată de Fatima, fiica unui beduin sărac. Tinerețea nu e, din păcate, „boală molipsitoare”, Selim înțelege cu greu că vârsta nu aduce decât înțelepciune, iubirea fiind apanajul tinereții.

Alte două poezii, *Eine Vision* (*O viziune*) și *Zwischen zwei Welten* (*Între două lumi*) sunt exerciții filosofice, care nu-și prea află locul printre balade.

Vechea Bucovina reînvie în poema romantică *Fata Morgana*. Acțiunea se petrece în Suceava, pe vremea când țara era supusă turcilor. La iarmaroc, lumea se înghesuie să asculte pe Grigori lăutarul, care cântă din gură și din trișcă (e figura lui Grigore Vindereu de la Suceava, personaj real care cânta la vioară). Anicuța, fiica instrumentistului, îl acompaniază pe tată prin dans. De cort se apropie un turc, Ali Assad, care, vrăjit de muzică și de fată, îi aruncă acesteia un trandafir sărutat de el. Anicuța cade pradă „Sburătorului” păgân, uită de credința strămoșească și acceptă să devină întâia stăpână și iubită în casa străinului. După luni de căutări,

tatăl ajunge sub ferestrele lui Ali și intonează una din doinele lui, cu gând să trezească în sufletul fetei dorul de casă. Anicuța nu se lasă înduplecată, iar tatăl o blestemă. Ali Assad găsește funia legată de Grigore la geam și o bănuiește pe eroină de infidelitate, așa că poruncește servitorilor s-o ducă pe râu și s-o înece. Acestora li se face milă de ea și îi dau drumul. Fata apucă pe drumul Sucevei, dar nu-și mai găsește părinții în viață, ci doar pe Mircel, prietenul din copilărie. Ea se întoarce la soțul păgân cu speranța împăcării. Assad o iartă, dar epuizarea o doboară și închide ochii cu mulțumirea că tatăl ei n-a avut dreptate când a spus că farmecul dragostei e *Fata Morgana*. Eroina e îngropată pe malul râului, ale cărui ape vor aduce mereu cântecele dragi de acasă. Autorul propune o rezolvare romantică a conflictului și utilizează motive tradiționale ca răpirea fetei creștine, asuprirea pe nedrept a femeii bănuite, totul ținut pe canavava dramei celui înstrăinat.

Pentru completarea portretului acestui om original, adăugăm nota oficială redactată cu ocazia dispariției poetului și transmisă de Victor Emandi, ministru la Praga, la 20 noiembrie 1935:

„Consulul General al României din Marienbad, Ioan Calinciuc, a încetat din viață. Acum două luni își pierduse soția, cu care trăise patruzeci și cinci de ani și care era suferindă de mai mult timp. Deși Calinciuc purta ca un tânăr cei 78 de ani ce încheiase, moartea l-a doborât la Viena, unde plecase ca să uite lovitura soartei.

Originar din Bucovina, Calinciuc, deși trecuse fără voia lui prin două naționalități străine, austriacă și cehoslovacă, rămăsese român neaoș, iubitor de țară și neam. În timpul Imperiului Austro-Ungar, se dezlănțuise contra «României June» din Viena o adevărată ofensivă, care avea de scop să distrugă această organizare românească prin despărțirea susținătorilor ei. Era pe vremea când neuitații Maiorescu, Eminescu, Slavici lucrau în «România Jună», dând acestei organizații românești o strălucire ce atrăgea toți românii. Surpată de intrigile austriece, «România Jună» era pe punctul de a se desființa. Românii, văzând pericolul, s-au adresat lui Calinciuc, pe care l-au ales, mai mult fără voie, președintele societății. Om cuminte, inteligent, muncitor, doctorul Calinciuc era, mai înainte de toate, un Român întreg, care și-a dat seama de marea lovitură ce se da Românilor prin dispariția societății lor.

În lunga lui carieră de doctor, de două ori autoritățile austriece i-au propus să-l facă primarul orașului, dar Calinciuc a refuzat ambele propuneri, cu simțul lui deosebit de o rară delicateță. «Nu pot să primesc, spunea el, pentru că eu tot Român am rămas și, orice aș face, n-aș putea să am încrederea Dumneavoastră deplină și deci prefer să rămân la o parte». Și mai e locul să amintim cu prilejul acesta că numele poetului nostru a răsunat de curând și la Academia Română, cu vreo trei săptămâni înaintea morții sale, în ședința de la 26 octombrie, când domnul Ludovic Mrazec a prezentat, ca omagiu din partea autorului, cele două volume: *Traumland* și *Die Glocken von Borutti*, împreună cu traducerea acesteia din urmă”.

BIBLIOGRAFIE

- Calinciuc-Boruteanu, Ionel, *Clopotele din Boruti*, traducere și prefață de Iancu G. Tomoioagă, Cernăuți, Editura „Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina”, 1937.
Marin, Florea, *Un medic-poet român în Austria*, în „Steaua”, 1993, XLIII, nr. 5-6, 44-45.
Grigorovița, Mircea, *Medicul-poet Ionel Calinciuc*, București, Editura Medicală, 1981.

BUKOWINAERISCHEN PERSONALITÄTEN: IONEL CALINCIUC

ZUSAMMENFASSUNG

Am 20. november 1935, ist der Generalconsul Rumäniens in Marienbad, Ioan Calinciuc, gestorben. Er war ein sehr geliebter Arzt, ein rumänisch-deutscher Dichter und die österreichischen Obrigkeiten trugen ihm zweimal an, daß er Marienbads Bürgermeister sein. Er antwortete: „Ich kann das nicht bekommen, weil ich noch ein Rumäner geblieben bin“. Ioan Calinciuc schrieb zwei Versebände über seine geliebte Bukowina, *Traumland* und *Die Glocken von Borutti*, die sind auch in rumänisch übertragen.

*Institutul de Filologie Română
„A. Philippide”
Iași, str. Codrescu, nr. 2*